

Nr 182.

Av herr **Lindhagen**, om befolkningsfrågan.

Det skall aldrig förnekas, att dagens små omsorger måste ligga den levande generationen närmast. Människan lever emellertid icke allenast av bröd. Det behöves även någon ryggrad i de dagliga bestyren och någon vägledande utsikt bortom dem.

Det förhåller sig dock i vår värld så, att alla verkligt viktiga frågor, vilkas lösning är av fundamental betydelse för individ och samhälle, undanskjutas. De anses framförallt icke förtjäna någon uppmärksamhet från statsmakten. Denna senare ryggar gärna tillbaka eller rent av förhånar djupplöjningen. Med så mycken större iver kasta vi oss över skumplöjning på de politiska ödemarkerna och organisera de tusende små slagsmålen om vem, som skall vara först vid plogen och kunna tillskansa sig några fördelar.

För ett sådant småsysslande myntades en gång det bekanta ordet: efter oss syndafloden. De oavlåtliga försyndelserna mot eviga lagar och den fasta föresatsen att blunda för dem ha gjort, att milstolparna i mänsklighetens utveckling äro markerade av katastrofer.

En sådan försummad realitet, som reser sig över de flesta nutidens sociala missförhållanden, är befolkningsfrågan. Länders och slutligen hela jordens överbefolkning kan icke leda till annat än fattigdom, strid för existensen och uppvaknanden med förskräckelse. Inget fredsrrike och allra minst det tusenåriga kan förväntas, så länge befolkningsfrågan överlämnas åt blinda ödens spel. Man har så mycket större anledning att befara det värsta, som faran är så litet uppmärksammas, att tvärtom inom staterna en tillväxt av befolkningen hitintills ansetts vara ett synnerligt önskemål.

Anledningarna därtill äro mångahanda. Främst har i följd av uppfattningen om den brutala maktens ofrånkomlighet skapats behov av största möjliga människomaterial för att kunna åstadkomma en massverkan i våldets tjänst. Militarismen med andra ord har i alla länder varit den främsta förespråkaren av en ymnig barnalstring. Varje rikes makt och säkerhet har vilat på dess antal bajonetter, och denna föreställning är synnerligen levande även i nutidens och särskilt de europeiska folkens genomsnittliga föreställningar. Det är ur denna synpunkt, som i Frankrike premieras familjer med många barn såsom ett uttryck för oron över den tyska befolkningens mängd och förmåga således att stampa fram flera soldater ur jorden. Av dylik militär hänsyn brukade också kejsar Wilhelm utmärka familjer med ett stort antal söner.

Olika rasers skilda alstringsförmåga river ock upp kampen för livet.

Slaverna anses i stort presteras den största nativiteten men också den största dödligheten. Fransmännen uppvisa i hemlandet den minsta men i Canada den största konstaterade barnalstringen. Japans folkökning är stor. Hur förhållandet ställer sig i Kina och Indien känner man icke statistiskt. Denna olikhet blir en aktuell fråga, särskilt där raser med stridiga intressen äro sammanförda inom en stat. Så har varit exempelvis fallet inom Tyskland, där den slaviska rasen på grund av sin stora barnalstring utträngt germanerna på områden, som tidigare behärskats av de senare.

Även inom ett land med homogen befolkning anses en tillväxt av befolkningen vara önskvärd ur andra synpunkter än militära. Bakom detta oklara önskemål ligger på djupet en längtan att kunna göra sig gällande mera inom den stora världen på dess tävlingsbanor. I vår tid reser sig dock framförallt ett behov av masstillgång på arbetare för industrier, som skola tävla på världsmarknaden. I följd av den hårda konkurrensen framstår såsom en nödvändighet, att tillströmningen blir så stor, att den kan nedpressa arbetsprisen.

För den andliga kulturen kan en stor befolkningsstock också hava sin betydelse. Större resurser kunna tillhandahållas den vetenskapliga forskningen. Genom att litteraturen blir i tillfälle att räkna med en större kundkrets, kunna vid sidan av romaner även djupare lagd litteratur finna möjligheter för en spridning, som täcker omkostnaderna. Språkets utbredning betyder likaledes ökade möjligheter i den mellanfolkliga samfärdseln.

Denna ävlan sysslar således icke alls med problemet att minska befolkningen och icke heller med att rättvist mellan jordens länder reglera den hotande tillväxt i innevånareantal, som årligen äger rum. En kapplöpning uppstår till världens ännu för kolonisation öppna områden och om makten över desamma, och så snart ett gammalt eller nytt land blir någorlunda befolkat, avstänger det sig i detta krig om jorden genom invandringsförbud. Sålunda börjar nu Nordamerika utestänga Europa. Den senare världsdelen, som är överbefolkad, behöver visserligen för egen del ej frukta någon översvämning av främmande raser. Däremot skynda Europa och dess dotterkolonier i andra världsdelar att utestänga asiaterna icke blott från de förras huvudländer utan framför allt från deras kolonialländer. Europeiska staterna inbördes avspärra sig från varandra genom skyddstullar samt förbud mot invandring utan särskilt tillstånd, som endast undantagsvis medgives.

Världskriget var visserligen icke helt och hållet men dock till en mycket stor del, kanske den största, ett utslag av denna kamp om jorden för att finna utrymme för en växande befolkning. Denna katastrof ledde till insikt om nyttan av en fredlig samverkan för att undvika dylika åderlätningar. Folkförbundet kom till stånd, och dess sista livsyftring har blivit ett förslag att till en början förbjuda krig och att med maktmedel upprätthålla detta beslut. Däremot har man ännu icke lyckats, knappast ens i sina tankar, att börja planlägga någon vänlig överenskommelse om undanröjande av krigens orsaker. Nationalitetsförtrycket, konkurrensen om bosättningsmöjlig-

heterna och den ensidiga materialistiska behandlingen av spörsmålen utan att lägga någon själ i desamma bestå fortfarande.

Befolkningsfrågan är ett av de stora problemen och säkerligen det största materiella, som det gäller att omsider åtminstone nalkas. I en tidigare framställning (motionen 170) har berörts den för närvarande mest hotande delen eller Europas och dess dotterländers övergrepp i detta avseende mot Asiens och Nordafrikas befolkningar. Ämnet har emellertid allmängiltighet för hela världen.

Vårt land är litet, och för dess statskonst synes det bekvämligast att hålla det lilla landet nere i obetydlighet, så snart det gäller stora ideella mål. Det är säkerligen ett fåfängt bemödande att söka intressera de svenska statsmakterna för befolkningsfrågan i världen såsom ett stort öde, vars annalkande stormar redan brusa omkring oss.

Emellertid börjar vår egen befolkningsfråga bliva så pass närgången, att landet bör hava vaknat upp ur drömmen om lyckan av en ständigt växande befolkning. Bistra verkligheter göra det påtagligt, att vi tvärtom redan hava för mycket folk i landet. Arbetslösheten börjar bliva konstant och trängseln om brödbitarna outhärdlig. En bestående ljusning för framtiden kan icke heller upptäckas. Det mörknar i stället alltmer över vägen.

Under sådana förhållanden framstår jordfrågan inom landet såsom en allt viktigare angelägenhet. Det är den svenska jorden som måste först och sist taga hand om sina hemlösa barn. Detta förhindras emellertid av vidriga politiska förhållanden. Men även om det vore tillåtet och möjligt att redan nu göra det mesta möjliga av jordfrågan, så blir även en sådan utväg en chimär, om befolkningen fortfar att växa. Redan jordundersökningen erinrade i sitt värmlandsbetänkande något om denna sak. Jordkommissionen anför härom bland annat följande:

»Under förutsättning att alla, som för närvarande önska och även kunna ifrågakomma, även bliva tillgodosedda med ett nytt jordbruk, resa sig i och med detsamma i spåren av denna statsverksamhet nya krav och nya svårigheter alldeles såsom förut. Uti de nya stugornas fönster komma inom kort att skönjas en mängd små huvuden, för vilka föräldrarnas jordbruk icke räcker. De varsla om nya behov, som åter måste tillfredsställas med växande svårighet, i den mån landets odlingsbara jord blir uttömd. Den s. k. jordfrågan blir på detta sätt aldrig löst. Bakom densamma reser sig ett nytt ännu fruktansvärdare problem, *befolkningsfrågan*.

Därmed är man inne på spörsmålet om befolkningens tillväxt, en omständighet, som ytterligare måste tagas i betraktande vid bedömning av antalet nybyggen, som under kommande tider behöva åvägabringas.

Man finner, att emigrationen på senare åren i följd av svårigheter för utvandringen och världskriget minskat avsevärt. Ännu mindre blir emigrationen en lättnad i folktillväxten, om däremot väges även den invandring, som särskilt på sista tiden i en ganska avsevärd grad ägt rum.

Professor Gustav Sundbärg yttrade i slutorden till sitt betänkande om emigrationen bland annat följande:

'När emigrationsutredningen började sitt arbete, var det nog ganska

många, som ansågo dess uppgift vara att 'hitta på' något medel, varigenom vi kunde bliva utvandringen kvitt i vårt land. Personer med en dylik uppfattning komma nog att känna sig mycket besvikna, när arbetet nu är slutfört. Det gives med säkerhet ingen kungsväg till emigrationens undertryckande, inga underkurer och inga universalmedel. *Icke ens egnahemsrörelsen räcker på långt till, om den skall verka ensam.* Vad som behöves är *en allmän ekonomisk uppryckning* hos vårt folk.

Måhända skulle man kunna våga det påståendet, att det vill till också *en andlig väckelse*. För övrigt, varför icke också något tredje, nämligen *någon mätta med det stora barnantalet i de fattigare familjerna*, vilket ju på sätt och vis innebär även en ekonomisk uppryckning. Visst är emellertid, att det nog blir användning för samtliga nybyggen, som kunna åstadkommas, åtminstone om de erbjudas på rimliga villkor. Det är nyttigt att hava det stora behovet för ögonen, då vi nog gå att även i denna viktiga fråga kanske till sist icke kunna förverkliga stort mera än den vanliga politiska dagordningen: digra betänkanden, stormiga debatter och fattiga resultat.

Om det då visar sig till sist, att fäderneslandet icke har rum annat än för dem, som redan hava sitt mer eller mindre på det torra, och att de senare icke äro vidare angelägna att på något sätt maka åt sig, så uppstår frågan, vart de överblivna skola vända sig inom ramen av det möjliga och tillåtna. För kommande generationer gives det ingen annan utväg än att minska barnantalet och för den redan födda generationen ingen annan förhoppning än att försöka landa vid en gästvänligare strand eller, såsom det rätt och slätt kallas, emigrera.

Den förra utvägen synes ganska hopplös, så länge det finnes fattiga människor. Det förefaller, som en omtanke för efterkommandes bekymmer icke kan skapas annat än under inflytande av omtanken om vår egen dom. Och ändå reser sig befolkningsfrågan, såsom redan framhållits, likt ett högt berg över myllret av de flacka dagsfrågorna. När man finner, hur svårt det är att bereda rum för de levande, kan man förstå, huru mycket vanskligare livskampen kommer att te sig för deras talrika familjer. Denna fråga hör egentligen icke hit, ty den löses kanske aldrig, förrän den bleka nöden tvingar släktena därtill i deras väntan på något tusenårigt rike. Men på samma gång äger frågan ett stort sammanhang med det ämne, som nu behandlas. Ty den skänker det nödiga perspektivet åt ett förehavande, som tilltror sig att, trots de mäktiga från skilda håll skickligt utlagda förhindren, kunna uträtta något för den jordlösa befolkningen genom en allmän kolonisationsverksamhet i vårt land.»

Denna trängsel bland det svenska folket är föranledd av och måste komma att förvärras genom de minskade emigrationsmöjligheterna. År 1869 föreslogs i riksdagen, att den då fritt utvällande stömmen av emigranter till Nordamerika borde där sammanföras till ett folk. Denna framställning föll till intet. Sedan har riksdagen år 1923 omsider framfört en önskan om emigrationsproblemets övervägande, ehuru knappast i det målmedvetna syfte, som avsågs med den i ämnet väckta motionen. Denna riksdagsskrivelse lär ligga och slumra sig till döds i någon byråchefs skrivbordslåda.

Då emigration och de dröjande jordreformerna således ej erbjuda tillräckliga utvägar, då en fortsatt industriell kamp på världsmarknaden är en bedräglig och vacklande grund, då en vänlig överenskommelse

mellan folken att införa kristendom i världsordningen står i vida fältet, återstår ingen annan utväg för svenska folket än att begränsa sin barnalstring. De flesta komma nog att säga, att detta är omöjligt, och mången skall förmena, att en sådan anvisning är naturvidrig, ja omoralisk. I sådan händelse få vi således nöja oss med att i ångest och undergivenhet driva hän mot eländet, kanske undergången.

Detta är också det sannolikaste framtidsperspektivet. Det kan dock icke vara alldeles obefogat att framställa den frågan, huruvida det verkligen innefattar en högre världsordning att lättsinnigt sätta i världen en mängd små varelser, som icke bett därom och endast gå de största försakelser och lidanden till mötes. Man är också berättigad spörja dem, som tala om jordfrågans lösning men tydligt måste, såsom jordkommissionen framhållit, första lösningens otillräcklighet för kommande släkten, vad de egentligen mena om framtiden.

Det må för övrigt bemärkas, att det principiella förordandet av tygellös barnalstring eller vad man också kan kalla kaninismen utgår märkligt nog från de bemedlade samhällslagren, ehuru man just inom dessa i handling går en motsatt väg. Överallt i världen lär inom de burgnare familjerna barnantalet minskas på grund av omtanke för familjens och barnens ekonomi. Ju längre man kommer ner bland de fattigare befolkningslagren, ökas barnantalet i familjerna. Åtminstone anses detta av erfarenhet konstaterat vara förhållandet i Sverige. Inom den bättre avlönade arbetarklassen lär på sista tiderna också en tendens till minskning i barnantalet förekomma. Inom småbrukareklassen anses enligt statistiska slutledningar familjerna vara något större hos torpareklassen än inom hemmansägareklassen. Den senare är mer barnalstrande inom Norrland, särskilt Västerbotten, än inom mellersta och och södra delarna av riket. Någon verkligt statistisk undersökning om dessa förhållanden har emellertid icke ägt rum, och möjligt är, att den icke heller kan åstadkommas.

Den minskning i barnalstringen, som förekommer bland de mera bemedlade, torde icke väsentligen åstadkommas genom begagnandet av s. k. preventiva medel, som äro allt annat än tilltalande, utan företrädesvis genom omtänksamhet. Det är dock för rasen ytterst betänkligt, att just de mest förkomna och missvårdade samhällslagren skola lämna det största tillskottet till folkväxten. Ärftlig belastning, dålig omvårdnad blir således den miljö, ur vilken större delen av de nya släktena skola växa fram.

Man kan förstå, att de minst bemedlade ej uppfordras till någon omtanke, då inga ägodelar eller andra förmåner uppfordra dem därtill. Deras svåra belägenhet förvärras dock genom de stora barnskarorna. Likaväl som just bland dessa samhällslager verkas för nykterhet genom folkupplysning, bör upplysning bedrivas inom dem om vådan för dem själva, för rasen och för landet av stora barnskaror i de fattiga hemmen.

Sin egen fördel böra de åtminstone kunna lära sig att förstå. För något år sedan höll jag ett föredrag för en kongress av lantarbetare företrädes-

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 3 saml. 47 häft. (Nr 182.)

vis medelålders och äldre män. Då jag därunder tillät mig erinra om betydelsen för lantarbetarnas ekonomi och familjens välfärd av en rimlig begränsning av barnantalet, hördes starka bravorop från flere håll.

Någon officiell upplysningsverksamhet i detta ämne förekommer mig veterligen endast i det borgerliga vigselformuläret. Däri anmanas vigselparet bland annat att besinna sitt ansvar inför kommande släkten. Således något annat än den gamla uppfordran från mindre överbefolkade tider: föröken Eder och uppfyllen jorden. Jag brukar vid borgerliga vigslar, särskilt när brudparet uppenbarligen tillhör de mindre bemedlade, lägga en viss tonvikt på nämnda anmaning och rikta den företrädesvis till brudgummen. Under vigslarna förekommer i övrigt aldrig, att formulärets förmaningar avbrytas genom någon meningsyttring från någondera kontrahenten. Inför den nyssnämnda maningen inträffar det däremot ofta, att mannen, aldrig kvinnan, spontant bejakar maningen och ibland tillika ytterligare bestyrker sin föresats med en bugning. Vid sådana tillfällen gripes jag av en stark och tacksam förnimmelse, att vigselformulärets upplysningsarbete räddat mängen stackars varelse från att komma till i en snöd och obarmhärtig värld.

Detta upplysningsarbete bör verkligen utsträckas. Det är samhället värdigt att fästa uppmärksamhet på förödelsen i de flesta torftiga hem genom talrika barnskaror och vilket ansvar föräldrarna hava inför individen, familjen, staten och mänskligheten att envar i sin mån förekomma den fattigdom, arbetslöshet, rasförsämring och olyckor av många slag, som katastrofalt växa upp ur en osund överbefolkning.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville anhålla hos regeringen,

1) att en begynnande uppmärksamhet måtte ägnas *befolkningsfrågan* och dess uppenbara sammanhang med andra aktuella spörsmål;

2) att därvid bland annat måtte stödjas ett upplysningsarbete, särskilt bland de mindre bemedlade befolkningslagren, om vilket ansvar föräldrar hava inför individen, familjen, staten och mänskligheten att envar i sin mån förebygga den fattigdom, arbetslöshet, rasförsämring och olyckor av många slag, som katastrofalt växa upp ur en osund överbefolkning;

3) att den svenska utrikespolitiken måtte i det internationella samarbetet framföra befolkningsfrågans betydelse samt mana till en samverkan för att på dagordningen uppföra bemödanden till en rimlig och rättvis avveckling av densamma.

Stockholm den 31 januari 1925.

Carl Lindhagen.